

за очување и унапређење јавне службе. Реч је о модерном приступу који омогућава континуирано побољшање у пружању услуга, ефикасности и ефективности коришћења ресурса. Без обзира на степен развијености јавне службе Канаде у односу на нашу, проучавање њеног програма омогућиће нам да се упознамо са проблемима који су нам заједнички.

Програм реформе и предложена решења у Канади, као и друга страна искуства, могу нам помоћи да угледајући се на њих и сами стварамо амбијент у коме ће бити могуће да се изради концепт свеобухватне управне реформе за којом већ доста дуго постоји прека потреба.

Наташа М. Томић

Драгана Петровић:

Организовање злочиначких удружења

(Српско удружење за кривично право, Београд 1996, 313 стр.)

Историјски гледано, још од првобитне заједнице, развој људског друштва карактерише једна нужна и неизбежна појава – насиље. Попут бога Јануса, свет са два лица – добро и лоше, светло и тамно. С једне стране, тежња ка развоју, напретку, благостању, условима у којима могу да се реализују човекови природни потенцијали, а са друге, себичност, окрутност, насиље, ратови, агресија, криминал.

Управо ту и лежи парадокс: уместо да се, са техничко-технолошким напретком савременог друштва, постепено искорењују негативне и по развој штетне појаве, оне бивају све јаче, доминантније и постају наша сурова свакодневица. Неједнака расподела моћи, социјална подвојеност, грађански ратови, сиромаштво, незапосленост – само су неки од фактора који доприносе ширењу тих негативних појава. Једна од њих свакако је и криминалитет. У тежњи да остваре профит, стекну богатство, а понекад и најосновнија средства неопходна за „голи живот“, људи често посежу за нелегалним средствима и начинима остваривања постављених циљева. Сведоци смо чињенице да криминал цвета на све стране и улази у све сфере друштвеног живота. Друштвена опасност кривичних дела и њихових актера константно се повећава, а нарочито у случајевима када је дело учињено од стране више лица. Тако долазимо до једног од најзначајнијих и, из садашње перспективе гледано, најактуелнијих института кривичног права – саучесништва. Један од видова саучесништва је и организовање злочиначких удружења, што је и тема занимљиве студије Драгана Петровић

Организовање злочиначких удружења. Књигу сачињава шест делова, у којима нас ауторка на систематичан начин уводи у проблематику овог феномена.

Ради бољег, лакшег и потпунијег сагледавања проблема организовања злочиначких удружења, у првом делу књиге ауторка нас упознаје са веома деликатним питањем – организованим криминалитетом. Организовани криминалитет, као један од најопаснијих облика понашања, резултат је кумулативног деловања најразноврснијих друштвених чинилаца. Због тога ауторка инсистира на посматрању целокупне друштвене сцене, указујући нарочито на тешке материјалне услове, економске прилике и рат као факторе који погодују овој појави. И поред широке лепезе разноликих схватања организованог криминалитета и његових појавних облика, као његови конститутивни елементи несумњиво се појављују: трајно удружење већег броја особа, циљ криминалне делатности (профит), хијерархијска организација, план, бављење илегалним пословима који су прилагођени потребама становништва, разноврсност криминалних метода, интернационализација, мобилност, спрега са државом и политичким врхом. Организовани криминалитет је пут за мале, слабе и маргинализоване у друштво великих, моћних и богатих. Међутим, док у званичним статистикама припадници нижих слојева и егзистирају као учиниоци кривичних дела, дотле организовани криминалитет највиших друштвених слојева, који је много опаснији, остаје скривен, а његови починитељи некажњени. Овај облик колективног криминалитета могуће је, колико-толико, контролисати заједничким деловањем три метода: унутрашњим методом регулације у оквиру одређене професије, административном контролом од стране владиних агенција и судском контролом, уз примену кривичног права и кривичних санкција. Али, ауторка такође истиче и значај превенције, којој би требало придати већи значај.

Како је организовање злочиначког удружења један облик саучесништва, то је, пре него што се приступи његовом детаљнијем разматрању, неопходно осврнути се на институт саучесништва уопште. Ово је уједно и садржај друге целине – „Општи поглед на саучесништво као кривични проблем“. Саучесништво постоји у случају када кривично дело настане као резултат радњи предузетих од стране више лица, која су свесна заједничког деловања. Као што се види, за постојање саучесништва није довољно само постојање више учинилаца, већ и испуњење одређених објективних и субјективних услова. Саучесништво се може посматрати у ужем и ширем смислу, при чему се под саучесништвом у ужем смислу подразумевају помагање, подстрекивање и организовање злочиначких удружења, а у ширем смислу се овоме додаје и саизвршилаштво.

Лица која свесна заједничког деловања својим радњама остваре забрањену последицу називају се саучесницима.

Трећи део „Историјски и упоредноправни осврт на организовање злочиначких удружења“ – започиње историјским пресеком појаве и значаја организовања злочиначких удружења још из периода старог века, уз кратак осврт на Египат, Хамурабијев законик и римско право. У наставку, упоредноправним прегледом руског, немачког, француског, италијанског и нашег законодавства, ауторка нас детаљније упознаје са правном регулативом ове појаве. Када се говори о нашем праву, интересантно је напоменути да је институт организовања злочиначких удружења познавало још старо српско право, иако само у вези са неким кривичним делима; спомиње га и Душанов законик, Кривични законик проте Матеје Ненадовића, а потом и низ других законика све до данашњих дана.

„Елементи организовања злочиначких удружења“ назив је четврте целине. Да би се говорило о организовању злочиначких удружења као посебном облику саучесништва, наопходно је да буду испуњени одређени услови. Наиме, четири су конститутивна елемента овог института: стварање новог или искоришћавање неког, већ постојећег удружења ради вршења кривичних дела, злочиначки план, извршење једног или више кривичних дела предвиђених злочиначким планом (или оних која произлазе из злочиначког плана, као и покушај неког од тих дела под условом да је у конкретном случају покушај кажњив) и виност организатора. Злочиначко удружење је организован скуп људи, повезаних злочиначким планом, у коме владају ред, дисциплина и посебна правила која одступају од општеусвојених друштвених норми понашања. Различити су путеви настанка, функционисања и престанка злочиначког удружења. Злочиначко удружење се, с обзиром на разлике у организацији и начину повезивања чланова, јавља у неколико видова: комплот или завера, банда, група, кривична гомила или скуп, кривична секта. Главна фигура свакако је организатор, човек посебног биопсихичког склопа, кога карактеришу физичка снага, искуство, интелигенција. Он доноси злочиначки план, којим усмерава будуће криминалне делатности чланова. Кад су у питању кривична дела која су предвиђена злочиначким планом (њихово вршење и јесте циљ оваквог удружења), организатор поступа са директним умишљајем, а у односу на дела која произлазе из плана, може да постоји како директни тако и евентуални умишљај. Међутим, да би се уопште поставило питање одговорности организатора као саучесника, према прихваћеној теорији ограничене акцесорности, неопходно је да неко од чланова изврши или покуша да изврши кривично дело предвиђено планом или оно које из плана произлази.

У петом делу „Кривична одговорност и кажњивост чланова и организатора злочиначких удружења“ – полази се од члана 26

КЗ СРЈ по коме онај ко, ради вршења кривичних дела, створи или искористи организацију, банду, заверу, групу или друго удружење, кривично одговара за сва кривична дела која произиђу из злочиначког плана тих удружења и кажњава се као да их је сам учинио, без обзира да ли је и у ком својству учествовао у њиховом извршењу. То заправо значи да организатор одговара у два случаја: као извршилац (саизвршилац), ако непосредно учествује у извршењу кривичног дела, јер је извршилаштво, односно саизвршилаштво тежи облик учешћа у остварењу кривичног дела од организовања злочиначког удружења; или као организатор, уколико не учествује непосредно у извршењу кривичног дела, када долази до примене теорије ограничене акцесорности, по којој организатор одговара за оно што чланови учине (али не и за ексцесе чланова). Није спорно да би организатора требало казнити као да је дело сам извршио, из простог разлога што је он творац злочиначког удружења, што он, путем злочиначког плана, даје смернице за деловање чланова, што организовање удружења представља услов за вршење кривичних дела, чиме се долази до закључка да је он много опаснији од непосредног извршиоца. Због тога, нако се организатор у својству саучесника кажњава исто као и извршилац кривичног дела, ауторка сматра да би њега требало кажњавати строже. Што се тиче чланова злочиначког удружења, они одговарају према општим правилима за извршилаштво (саизвршилаштво), помагање или подстрекавање, док се припадништво злочиначком удружењу може узети као отежавајућа околност при одмеравању казне, осим ако одредбама Посебног дела КЗ није предвиђена одговорност за припадништво удружењу као кривично дело *sui generis*.

Последњи део „Организовање злочиначких удружења и други облици саучесништва у ширем смислу“ – посвећен је сагледавању сличности и разлика између организовања злочиначких удружења, с једне, и других видова саучесништва, са друге стране. Посебна пажња посвећена је саизвршилаштву и његовом разграничењу у односу на саучесништво у ужем смислу, које обухвата помагање, подстрекавање и организовање злочиначких удружења, и то у светлу објективне, субјективне и мешовите теорије саизвршилаштва. Основна сличност организовања злочиначких удружења са помагањем и подстрекавањем јесте у томе што се свим овим облицима саучесништва само доприноси извршењу кривичног дела, тј. наступању забрањене последице. И поред неких других сличности, постоје бројне разлике између ових појава, уз напомену да савремена законодавства ретко познају организовање злочиначких удружења као општи институт кривичног права, већ о њему говоре код појединих кривичних дела. На крају, ауторка се осврће и на организовање злочиначких удружења као самостално кривично дело, наводећи, уз наш КЗ (кривично дело удруживања ради

непријатељске делатности из члана 136 КЗ СРЈ; договор за извршење кривичног дела из члана 226 КЗ РС; злочиначко удруживање из члана 227 КЗ РС), и примере из КЗ Руске Федерације и Немачке.

Различити ставови теоретичара, практичара и законодаваца о питању организованог криминалитета и организовања злочиначких удружења ипак не бацају сенку на чињеницу да се ради о дубоко укореваним, негативним појавама, које се константно шире, продиру у све поре друштвеног живота, излазећи из оквира националних граница. Ауторка разматра и систематски излаже проблематику колективног криминалитета, истичући његову повећану друштвену опасност. Такође указује на потребу његовог сталног проучавања, и то са различитих аспеката, због вишеслојности, динамичности, деликатности и тежине ове друштвене појаве. Уједно истиче и потребу контроле организованог криминалитета, и то нарочито у посткомунистичким земљама и земљама тзв. Трећег света, сматрајући да би већу пажњу требало посветити превенцији ових облика понашања. Будући да феномен организованог криминалитета није свеобухватно и потпуно проучен, мада је нереално очекивати да ће то икада и бити, ова студија представља корак даље у сагледавању овог проблема. Истовремено, отвара нам нове путеве изучавања, контроле и сузбијања ове, по развој друштва, штетне појаве.

Сања Радисављевић